

پیشگفتار

قرارداد تألیف این کتاب در سال ۱۳۶۵ تنظیم و پس از امضا، بین سازمان سمت و اینجانب مبادله شد. اگرچه کارهای اولیه تألیف، شامل جمع آوری مدارک و منابع و تنظیم اولیه متن آغاز شده بود، مشکلات بسیاری در ضمن کار پیش آمد که مانع اتمام نگارش و تدوین نهایی کتاب در آن زمان شد. در مراحل نخستین پیشرفت کار، بمباران شدید شهر تبریز و به ویژه دانشگاه تبریز - که به طور مکرر در طی جنگ تحمیلی پیش آمد - باعث لطمه دیدن ساختمان محل کار اینجانب شد و کلیه منابع و مدارک جمع آوری شده و پیش نویسهای اولیه از بین رفت. بدین ترتیب کار متوقف شد و مدتی دراز به همان حال باقی ماند تا در سال ۱۳۶۹ مسئله تألیف این کتاب بار دیگر از طرف مسئولان محترم سازمان سمت پیگیری شد. مذاکراتها و مکاتبه‌های انجام یافته در سال یاد شده سبب شد فعالیت مجدد جهت تألیف آغاز شود و اکنون کتاب *هیدرولوژی آبهای سطحی ایران* به طور کامل، در مجموعه‌ای مشتمل بر چهار فصل، تقدیم علاقه‌مندان می‌شود و امید است مورد پسند استادان گرامی و دانشجویان عزیز و دیگر علاقه‌مندان قرار گیرد. لازم است که پیش از هر مطلبی، نکته‌هایی چند در مورد این کتاب به نظر اهل فن برسد:

۱. در تنظیم این کتاب از مبانی ریاضی در حداقل سطح مورد نیاز استفاده شده است و مطالب ریاضی به کار رفته، در حدی پایین‌تر از کتابهای مرجع ریاضی و آمار، در رشته جغرافیاست. برای تدوین محدوده کاربرد مطالب ریاضی سه جلد کتاب به شرح زیر مورد بررسی قرار گرفته که هر سه کتاب درباره رشته جغرافیاست:

1. Wilson A. G., M. J. Kirkby, *Mathematics for Geographers and Planners*, Oxford: 1980.

2. Saroj K. Pal, *Statistical Techniques, A Basic Approach to Geography*, Tata McGraw-Hill: 1982.

3. Gareth Shaw, Dennis Wheeler, *Statistical Techniques in Geographical Analysis*, John Willey: 1985.

اگر برخی از خوانندگان به دلایل خاصی، نخواهند از نمونه‌های ریاضی استفاده کنند، می‌توانند از نمودارها - که تنظیم و تفسیر شده‌اند - بهره‌گیرند.

۲. به طور کلی کتاب در چهار فصل تنظیم شده است:

فصل اول، شامل موارد روش‌شناسی است که در ضمن آن مثالهای متعددی از ایران ذکر شده است. در واقع، این فصل خواننده را با اصول کلی این مطالعات و با نمونه‌های مختلفی از تحلیلهای انجام یافته در ایران - که اغلب آنها کار شخصی مؤلف یا دانشجویانی است که با مؤلف کار می‌کرده‌اند - آشنا می‌کند. اگر خواننده‌ای با مطالب بنیادی هیدرولوژی نیز آشنا باشد، فصل یاد شده می‌تواند وی را در مسیر مطالب این کتاب، هدایت کند.

فصل دوم، توجیه جغرافیای هیدرولوژی ایران، با بررسی کامل حوضه‌های آبریز منطقه‌ای، انجام یافته است. در این فصل سعی بر این بوده است که دیدگاههای جغرافیای توصیفی، با تحلیلهای مرفومتریک تلفیق یافته، نتایج روشنی از مطالعات عرضه شود. این فصل، محدوده‌های هیدرولوژی کشور را به دقت بیان می‌کند.

فصل سوم، منابع آبهای سطحی ایران را از دیدگاه هیدرولوژی، با بررسی میزان بارش، جریان و بیلان اختصاصی حوضه‌ها (در محدوده‌های مشخص شده در فصل دوم) به طور دقیق دنبال می‌کند.

فصل چهارم، اطلاعات موجود در فصلهای پیشین را به شکلی جامع برای کل کشور ارائه داده، بیلان آبی و روشهای بهبود بهره‌برداری را نشان می‌دهد. ارتباط فصلها با هم به طور کامل حفظ شده است.

۳. منابع علمی در پایان کتاب ذکر می‌شود. کلیه منابع یادشده در دسترس مؤلف است و اگر کسانی علاقه‌مند به مراجعه به منابع مذکور باشند، می‌توانند با مؤلف تماس بگیرند. تمامی منابع یادشده در پایان کتاب، در متن نیز مورد توجه قرار گرفته و به آنها ارجاع داده شده است.

اگرچه نگارش متن کتاب در مدتی نسبتاً کوتاه انجام یافت، این مجموعه نتیجه سالها ممارست و کار در مسائل هیدرولوژی ایران بوده است. در تدوین این کتاب جمعی از دوستان در رشته‌های جغرافیا و آبیاری با اینجانب همکاری کرده‌اند که از آنان بسیار سپاسگزارم و برایشان آرزوی موفقیت دارم.

شاید آن دسته از خوانندگان گرامی که با کتابهای قبلی اینجانب - که اغلب در مسائل روش‌شناسی در هیدرولوژی تدوین یافته است - آشنا هستند، این کتاب را اندکی متفاوت ببینند؛ زیرا در این کتاب، حالت کلی‌نگری، از تحلیلهای متکی بر جزئیات، بیشتر به نظر می‌رسد. باید این نکته را متذکر شوم که این موضوع، ناشی از هدفهای پیش‌بینی شده در این تألیف بوده است؛ یعنی لازم بود کتابی کلی در خصوص مسائل آبهای سطحی ایران تألیف شود و کتاب حاضر بدین منظور تدوین یافته است. اگرچه موضوع این تألیف در آغاز کار، بسیار ساده می‌نمود، در عمل ملاحظه شد که تدوین کتابی جامع در این زمینه کاری دشوار و به اصطلاح سهل و ممتنع است. جمع‌آوری، تلفیق، بازسازی و تدوین مطالب وسیع و پراکنده، با دیدی کلی و در عین حال روشنگر برای خواننده‌ای تیزبین، مشکلات متعددی را به همراه داشت. به این ترتیب، بر مؤلف مسلم است که کاستیهایی در متن وجود دارد که امید است اهل فن با دیده اغماض به آن بنگرند و آنها را به طریقی به مؤلف تذکر دهند تا در چاپهای احتمالی بعدی به آن نکته‌ها توجه شود.

در پایان از مسئولان محترم سازمان سمت که فرصتی برای تهیه این کتاب ایجاد کرده، مشوق من برای تألیف آن بوده‌اند و کار سنگین آماده‌سازی کتاب را برای چاپ به عهده گرفته‌اند، سپاسگزاری می‌کنم و برای فرد فرد آنان در راه انجام خدمات علمی و فرهنگی آرزوی توفیق دارم.

علی‌اصغر موحد دانش

تبریز - شهریور ۱۳۷۰

